

Asia: VN/18780/2023-LVM-180

Lausuntopyyntö valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksesta ja ympäristöselostuksesta (SOVA-lain mukainen ympäristöarviointi)

Lausunnonantajan lausunto

Vastaavatko strategiset linjaukset (ml. alueelliset painotukset) valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeita?

Invalidiliitto pitää tärkeänä, että valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelma yhteensovitetaan muihin valtakunnallisiin suunnitelmiin, strategioihin ja ohjelmiin. Esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden lähtökohdista korostuvat mm. esteettömyysvisio, MAL-sopimukset sekä kävelyn, pyöräilyn edistämishjelma sekä yhteiskunnan turvallisuusstrategia.

Invalidiliitto kannattaa valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämistarpeisiin kohdennettuja strategisia linjauksia. Näemme tärkeinä eri alueiden saavutettavuuden ja kansalaisten sujuvan liikkumisen edistämisen. Erityisesti liikenneturvallisuuteen ja eri väestöryhmien liikkumismahdollisuuksiin liittyen on tärkeä huomioida alueiden erilaiset ominaisuudet ja niiden vaikutukset eri tavoin liikkuvien, esimerkiksi apuvälineitä liikkumisen tukena tarvitsevien henkilöiden tarpeet. Invalidiliitto korostaa esteettömyyden merkitystä yhdenvertaisen liikkumisen ja liikenneturvallisuuden turvaamisessa.

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen toimenpiteistä?

Kannatamme valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitetta, että tulevaisuudessa erilaiset liikenne- ja kuljetuspalvelut toimivat saumattomasti yhteen. Vuonna 2023 julkaistu esteettömyysvisio ohjaa tähän huomioiden myös eri tavoin vammaiset henkilöt ja heidän tarpeensa ja oikeutensa yhdenvertaiseen liikkumiseen. On tärkeää, että valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa tuodaan esiin, että esteettömyys ja saavutettavuus tulee huomioida kaikessa liikennesuunnittelussa. Yhdenvertaisuuden toteutumista tukee valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksessa oleva kirjaus siitä, että esteettömässä ja saavutettavassa matkaketjussa kaikki ketjun osat ovat kaikkien käytössä, vaikka matkustajalla olisi toimintakyvyn rajoitteita.

Joukkoliikenteen kehittämisen yhteydessä on yhdenvertaisen liikkumisen edistämiseksi syytä kiinnittää huomioita esteettömään liikkumisympäristöön, mm. pysäkit ja laiturialueet. Vammaisten henkilöiden liikkuminen on helpompaa, kun julkisen liikenteen kalusto on esteetöntä.

Liikenteen solmukohtien esteettömyydellä ja saavutettavuudella on suuri merkitys vammaisten henkilöiden itsenäisen liikkumisen mahdollisuuksille. Henkilöliikenteen solmukohtien kohdalla nousee esiin esteettömän pysäköinnin merkitys julkisen liikenteen käyttöön. Niin työmatkoilla kuin muussakin liikkumisessa on tärkeää, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuus yhdistää oman auton käyttö ja esteetön julkinen liikenne. Liityntäpysäköinnin yhteydessä tulee huomioida, että pysäköintialueilla on oltava käytettävissä esteettömiä pysäköintipaikkoja ja esteettömiä latauspisteitä. Näin liikkumisesteiset ja erilaisia liikkumisen apuvälineitä käyttävät henkilöt pystyvät yhdenvertaisesti vammattomien henkilöiden kanssa hyödyntämään liityntäpysäköintiä sekä julkista joukkoliikennettä. Ajantasainen esteettömyystieto on tärkeää, jotta joukkoliikenteeseen voi luottaa.

Toimenpidekirjauksissa nousee esiin erillislakeihin perustuvien julkisin varoin tuettujen henkilökuljetusten yhdistely. Tämän nähdään turvaavan palvelujen jatkuvuutta ja voivan turvata myös kaikille avointen liikenteen palvelujen palvelutasoa haja-asutusalueilla. Tässä yhteydessä on tunnistettu tiedon keräämisen tarve. Eri tavoin vammaisten henkilöiden liikkuminen voi toteutua mm. vammaispalvelulain perusteella. Invalidiliitto muistuttaa, että vammaiset henkilöt ovat toimintakyvyltään erilaisia ja heidän tarpeensa liikkua kodin ulkopuolella ovat yksilöllisiä. Henkilön toimintakyvyn rajoitteet tai matka-ajan kohtuuton pidentyminen voivat estää yhdistelyn. Matkojen yhdistely ei ole kaikille sopiva liikkumistapa, palvelujen järjestämistapa ei saa estää palvelun käyttämistä.

Invalidiliitto näkee tärkeänä kirjauksen; ” Valtio jalkauttaa esteettömyysvision ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman tavoitteet liikenteen hallinnonalan keskeisiin lainsäädäntö- ja muihin ajankohtaisiin hankkeisiin liikenneinfrastruktuuriin, -palveluiden ja –välineiden sekä esteettömyystiedon osalta.”

Onko suunnitelmaluonnoksen rahoitus kohdennettu oikein rahoitusohjelman sisällä?

-

Mielipiteenne suunnitelmaluonnoksen vaikutusarvioinnista ja ympäristöarvioinnista (SOVA-laki 8.4.2005/200)?

Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annettu laki (503/2005) asettaa liikennejärjestelmäsuunnittelun tavoitteeksi edistää toimivaa, turvallista ja kestävästä liikennejärjestelmää. Laki velvoittaa ottamaan suunnittelussa huomioon muun muassa yhdyskuntarakenteelliset ja sosiaalisen tasa-arvon näkökohdat. Tämän lisäksi Invalidiliitto muistuttaa, että Suomi on sitoutunut noudattamaan YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista. Artiklassa 9 (Esteettömyys ja saavutettavuus) todetaan seuraavaa; ”Jotta vammaiset henkilöt voisivat elää itsenäisesti ja osallistua täysimääräisesti kaikilla elämänalueilla, sopimuspuolet toteuttavat asianmukaiset toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaisen pääsyn fyysiseen ympäristöön, kuljetukseen, tiedottamiseen ja viestintään, muun muassa tieto- ja viestintäteknologiaan ja -järjestelmiin, sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy

saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan mm. a) rakennuksiin, teihin, kuljetukseen sekä muihin sisä- ja ulkotiloihin (...)” Invalidiliitto katsookin, että suunnitelman vaikutuksia tulisi arvioida vielä kattavammin eri käyttäjäryhmien, kuten vammaisten henkilöiden (vammaisvaikutusten arviointi) kannalta, jotta voitaisiin varmistua sosiaalisen tasa-arvon ja muiden edellä lueteltujen tavoitteiden toteutumisesta.

Valtakunnalliselle liikennejärjestelmäsuunnitelmalle on asetettu kolme keskenään priorisoitua tavoitetta: toimivuus, turvallisuus ja kestävyys. Tavoitteita yhdistäviksi näkökulmiksi on määritetty tehokkuus, saavutettavuus ja resilienssi. Näiden tavoitteiden toteutumista tulisi arvioida myös fyysisesti vammaisten tai muuten eri tavoin liikkuvien ja toimivien henkilöiden näkökulmasta.

Suunnitelmassa todetaan, että liikennejärjestelmän toimivuuteen vaikuttavat muun muassa matka- ja kuljetusketjujen toteutuminen, saavutettavuus, matka-aikojen ennakoitavuus sekä matkustusmukavuus. Toimivassa liikennejärjestelmässä yhteydet on järjestetty tarkoituksenmukaisesti ja kehittämiskäsit mietitty kokonaisuuksina liikennekysyntä ja liikkujien tarpeet huomioiden. Invalidiliitto muistuttaa liikkujien moninaisuudesta ja siitä että monelle matkustajalle liikennejärjestelmän toimivuus ei ole vain mukavuustekijä, vaan välttämättömyys, mikä mahdollistaa turvallisen matkanteon.

Suunnitelman vertailuvaihtoehdossa esitetyt näkymät joukkoliikenteen vuorojen vähenemisestä ja lippujen hintojen noususta heikentäisivät myös fyysisesti vammaisten sekä muuten eri tavoin liikkuvien ja toimivien henkilöiden mahdollisuuksia liikkua. Myös kävelyn ja pyöräilyn edistämisen rahoitustason lasku nykyisestä haastaisi tämän kohderyhmän yhdenvertaisia liikkumismahdollisuuksia.

Suunnitelman kohdissa, joissa arvioidaan ilmastonmuutoksen vaikutuksia, tulisi huomioida myös ilmastonmuutoksen vaikutukset teiden ja erityisesti kevyenliikenteen väylien talvikunnossapitoon. Nopeasti vaihteleva lämpötila, mikä vuorotellen sulattaa ja jäädyttää tienpinnan, hankaloittaa erityisesti apuvälineillä liikkuvien matkantekoa. Ajoväylien kunnossapito vuoden ympäri on monelle myös turvallisuuskysymys. Epätasaisesta tienpinnasta aiheutuva kulkuneuvon värinä ja heilahdukset voivat estää esimerkiksi tasapainovaikeuksista tai erilaisista kiputiloista kärsivän henkilön turvallisen matkan.

Invalidiliitto pitää tärkeänä, että suunnitelman päivityksen yhteydessä on kiinnitetty erityistä huomiota suunnittelun aikaiseen vuorovaikutukseen ja viestintään. Erilaiset tavat osallistua ja antaa palautetta sekä monikanavainen tiedotus lisäävät mahdollisuuksia vaikuttaa. Erityisesti sosiaalisesti kestävä liikennejärjestelmän turvaamiseksi tulisi varmistaa, että suunnitelman valmisteluun on osallistunut mahdollisimman moniääninen joukko liikennejärjestelmän käyttäjiä.

Muut huomiot?

Invalidiliitto pitää tärkeänä, että valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelmassa huomioidaan läpileikkaavana teemana esteettömyys; esteetön infrastruktuuri ja esteettömät liikennevälineet.

On tärkeä ja hyvä asia, että arvioitavana olevassa valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelman luonnoksessa on huomioitu YK:n vammaisyleissopimuksen kirjauksia kuten Artikla 9 Esteettömyys ja saavutettavuus. Lisäksi nostamme erikseen esiin Artikla 20 Henkilökohtainen liikkuminen;

”Sopimuspuolet toteuttavat tehokkaat toimet varmistaakseen vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäisen henkilökohtaisen liikkumisen, muun muassa: a) helpottamalla vammaisten henkilöiden henkilökohtaista liikkumista, sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan.”

Saksanen Riitta
Invalidiliitto ry